

Dag Olberg

Arbeiderbevegelsens arbeidsgiverorganisering i Sverige og Danmark

Fafo-notat
2017:15

Dag Olberg

Arbeiderbevegelsens arbeidsgiverorganisering i Sverige og Danmark

Fafo-notat 2017:15

© Fafo 2017

ISSN 0804-5135

Innhold

Forord	4
1 Innledning	5
2 Sverige	6
2.1 Arbetarrörelsens Förhandlingsorganisation AFO	6
2.2 KFO og andre arbeidsgiverorganisasjoner	10
3 Danmark	14
3.1 Fragmentert organiseringssituasjon i fagbevegelsen.....	14
3.2 Arbeidsgiver- og interesseorganisasjonen Kooperationen	16
4 Oppsummering	19

Forord

Dette kortfattede notatet oppsummerer en deskstudie av hvordan arbeidsgiverrollen i arbeiderbevegelsen er organisert i Sverige og Danmark. Undersøkelsen bygger i all hovedsak på web-søk, supplert med noen få e-posthenvendelser. Takk til Mats Sundberg i Arbetarrörelsens Förhandlingsorganisation AFO for informasjon om Sverige. Takk også til Henning Jørgensen ved Center for Arbejdsmarkedsforskning CARMA, Aalborg Universitet, og Carsten Strøby Jensen ved Sociologisk Institut, Københavns Universitet, for kommentarer til situasjonen i Danmark. Kollega Kristine Nergaard har lest og kommentert et tidligere utkast. Feil og mangler er som vanlig mitt eget ansvar. Studien er finansiert av Arbeiderbevegelsens Arbeidsgiverforening AAF.

Oslo, desember 2017

Dag Olberg

1 Innledning

Fagforbundenes viktigste rolle er å representere medlemmenes interesser vis-à-vis arbeidsgiver. Fagforbundene og hovedsammenslutningene har imidlertid mange egne ansatte, og dermed selv en rolle som arbeidsgiver. Dette gjelder også en rekke andre organisasjoner og virksomheter med tilknytning til arbeiderbevegelsen.

Arbeidstakere i fagforbund og liknende organisasjoner er oftest kontoransatte og tillitsvalgte som har merkanthetlige funksjoner og som er saksbehandlere. I Norge omfatter Arbeiderbevegelsens Arbeidsgiverforening AAF LO, forbund i LO og andre virksomheter med tilknytning til arbeiderbevegelsen. De ansatte er i hovedsak organisert i fagforbundet Handel og Kontor, men det finnes også ansatte som er organisert i andre forbund og med andre avtaleforhold enn Landsoverenskomsten HK-AAF, for eksempel husavtaler. Her kan det oppstå spenninger i forbindelse med konkurrerende tariffavtaler. I noen enkeltsaker kan det også oppstå uklare situasjoner siden de samme forbundene kan være både arbeidsgivere og fagforbund.

Interesserepresentasjon når det gjelder ansatte i slike virksomheter kan organiseres på forskjellige måter. Tema for dette notatet er at Arbeiderbevegelsens Arbeidsgiverforening AAF ønsker informasjon om hvordan arbeiderbevegelsen i Sverige og Danmark har organisert rollen som arbeidsgiver. Blant spørsmålene som stilles er om det finnes én eller flere sentrale arbeidsgiverforeninger som er motpart når det gjelder avtaleforhold og interesserepresentasjon som omfatter ansatte i arbeiderbevegelsens organisasjoner. Et annet spørsmål dreier seg om hvorvidt det fagforbundet som eventuelt er avtalepart og representerer interessene til disse gruppene av ansatte selv er medlem av en slik sentral arbeidsgiverorganisasjon. Slike forbund har også egne ansatte. Et tredje spørsmål er om partene eventuelt har funnet frem til andre organisatoriske løsninger når det gjelder arbeiderbevegelsens rolle som arbeidsgiver enn det som tradisjonelt har vært hevdet, for eksempel i form av interne husavtaler eller tilslutning til andre eksterne avtaler.

Arbeidet med notatet har foregått over en svært kort prosjektperiode, og det har ikke vært rom for omfattende datainnhenting. Notatet er en deskstudie som har bestått av web-søk supplert med foreliggende litteratur og noen få henvendelser via e-post til relevante kontaktpersoner.

2 Sverige

I Sverige finnes det en sentral arbeidsgiverforening som delvis tilsvarer Arbeiderbevegelsens Arbeidsgiverforening i Norge. Dette er Arbetarrörelsens Förhandlingsorganisation AFO. Dessuten har arbeidsgiverorganisasjonen KFO, som har utspring i den svenske samvirkebevegelsen, en viktig rolle når det gjelder organisering av virksomheter tilknyttet arbeiderbevegelsen i Sverige (jf. nedenfor). Det finnes også andre organisasjoner der denne typen virksomheter kan være medlemmer.

2.1 Arbetarrörelsens Förhandlingsorganisation AFO

Arbetarrörelsens Förhandlingsorganisation AFO er den sentrale arbeidsgiverforeningen når det gjelder LO i Sverige og fagforbundene i svensk LO.

Historikk

Ansatte innen arbeiderbevegelsen og fagbevegelsen organiserte seg siden 1920-tallet i Handelsanställdas Förbund.¹ Den første kollektivavtalen med ansatte i et fagforbund ble inngått mellom Handels og Kommunalarbetsforbundet i 1926. Den første kollektivavtalen med en lokal fagforening var med Stockholms murarefackförening i 1928. På 1930- og 1940-tallet skjedde det deretter en sterk ekspansjon når det gjaldt organisering av kontoransatte i fagbevegelsen. Ansatte i LO organiserte seg i 1936, og i 1956 ble FFO – Fackföreningsrörelsens förhandlingsorganisation – dannet som arbeidsgivermotpart. Navnet ble på 1970-tallet endret til Arbetarrörelsens Förhandlingsorganisation AFO.²

¹ Opplysningene om AFOs historikk og organisering bygger i hovedsak på e-post fra Mats Sundberg, AFO 24.10.2017, 26.10.2017 og 6.11.2017.

² Kjellberg (2000) peker på at bak navneskiftet lå en ambisjon om å få med sosialdemokratenes og ABFs arbeidsgiverorganisasjoner i en og samme organisasjon, men at dette ikke lyktes (Strøby Jensen, C. (red.), A. Kjellberg, A. Neminen, T. Aarvaag Stokke, J. Steen Madsen, J. Due. (2000) Arbejdsgivere i Norden: en sociologisk analyse af arbejdsgiverorganisering i Norge, Sverige, Finland og Danmark. Nordisk Ministerråd, Nord 2000:25, s. 205n., København: 2000.

Antallet medlemsorganisasjoner og antallet ansatte som er dekket av AFO-overenskomsten med Handelsanställdas Förbund (jf. nedenfor) har blitt redusert siden 2000-tallet, da et anslag viste til at det fantes om lag 4000 ansatte som var omfattet av AFO-avtale.³ Dette har sammenheng med at det har blitt færre fagforbund og at forbundene har færre regionale avdelinger. Det gjelder også LO. AFO viser til at på starten av 1990-tallet var det ansatt om lag 250 personer ved LOs hovedkontor, mens det nå dreier seg om ca. 130 ansatte. LOs regionale organisasjon er også endret slik at det nå finnes færre LO-distrikter. Det er i dag ti LO-distrikter. LOs lokale organisasjon – LO-facken i kommunerna – finnes ikke lenger, men inngår i de ti LO-distriktene, der personalet nå er ansatt. AFO viser til at flere organisasjoner som tidligere var medlemmer i AFO, ikke lenger er medlemmer. Det gjelder for eksempel LOs folkehøyskoler. Videre er ikke organisasjoner som Folkets Hus-foreninger, enkelte idrettsforeninger, noen finske foreninger mv., lenger med i AFO. Disse har gått til andre arbeidsgiverforeninger, de fleste til KFO (jf. nedenfor).

Samlet er om lag 2600 ansatte nå dekket av AFO-avtalen med Handels. Blant andre er de regionalt og lokalt ansatte i LOs distriktsorganisasjon dekket av avtalen, for eksempel LO-distriktet i Stockholm, og så videre. Selv om det bare er den sentrale organisasjonen som er medlem i AFO, er ansatte på regionalt og lokalt nivå dekket av avtalen og slik omfattet av arbeidsgiverforeningen. De fleste LO-forbundene er medlemsorganisasjoner i AFO, bortsett fra forbundene Kommunal og Handels.

Organisasjon

AFO har et styre der medlemsorganisasjonene er representert. AFO er lokalisert i svensk LOs lokaler, og er også på enkelte områder tilknyttet LOs budsjett. Medlemsorganisasjonene betaler medlemsavgift til AFO, eventuelt underskudd dekkes av LO. AFO har én ansatt som samtidig er ansatt som ombudsmann i LOs avdeling for personal, økonomi og service. 60 prosent av denne stillingen er knyttet til arbeidet med AFO. LOs HR-leder utfører også praktisk arbeid for AFO i og med at vedkommende er styreleder.

Service til medlemmene

AFO er en forhandlingsorganisasjon som også tilbyr andre typer service til medlemmene. AFO samordner ved noen anledninger tiltak for kompetanseutvikling for ansatte i LO og LO-forbundene. Dette inngikk tidligere som

³ Kjellberg (2000) anslo at om lag 4000 ansatte var dekket av AFO-avtalen – om lag 400 sentralt i LO og LO-forbundene, og at om lag 3600 var omfattet av hengeavtaler med fagforbundenes lokalavdelinger (s. 205n). I: Strøby Jensen, C. red. (2000).

en del av medlemsavgiften til AFO, men inngår nå i virksomheten til LOs kurssted Runö, som har en egen medlemsavgift for dette. AFO har en rolle som samordner for LO-forbundenes HR-ledere når det gjelder å komme frem til et felles kurstilbud, som deretter kan bestilles gjennom Runöskolens avdeling for personalutvikling. AFOs virksomhet består videre av rådgivning til medlemmene i HR-spørsmål. AFO gir også råd til HR-lederne i forbundene, for eksempel når de forhandler med sine fagforeninger eller når det gjelder arbeidsrettslige spørsmål. AFO arrangerer dessuten seminarer eller konferanser når HR-lederne i forbundene ønsker det. Det finnes her et eget nettverk der HR-lederne kan diskutere og utveksle erfaringer. Spørsmål knyttet til pensjon utgjør en viktig del av arbeidsoppgavene til AFO, som samordner og forhandler felles pensjonsordninger for LO og fagforbundene. Forbundene har selv beslutningsretten, men alle har nå en felles pensjonsordning. AFO viser til at dette har gjort det enklere for ansatte i fagforbundene å bytte jobb og begynne å arbeide i et annet forbund, noe som er blitt mer vanlig.

Overenskomst og medlemsorganisasjoner i AFO

AFO-overenskomsten er *Avtal mellan Arbetarrörelsens förhandlingsorganisation AFO och Handelsanställdas förbund (1. oktober 2017 – 30. september 2020) Tjänstemän*.⁴ Overenskomsten dekker funksjonærer som er ansatt i medlemsorganisasjoner tilsluttet AFO. I avtalen anbefaler AFO og Handels at fagbevegelsens lokale og regionale organisasjoner bruker avtalen for sine ansatte funksjonærer (s. 3), noe som tyder på at disse ikke i utgangspunktet er bundet av avtalen.⁵

Overenskomsten viser til at alle arbeidstakere som er omfattet av avtalen skal være organisert i Handelsanställdas förbund (s. 4). Arbetarrörelsens Förhandlingsorganisation har 36 medlemsorganisasjoner. Oversikt over AFO-medlemmene finnes blant avtalens protokolltilførsler (s. 28):

Arbetarrörelsens Arkiv i Skåne
Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek
Arbetarrörelsens Intressenter AB
Bantorget Förvaltning AB
Bantorget Grafiska AB

⁴ <https://handels.se/globalassets/centralt/kollektivavtal/afo/afo-avtalet.pdf>

⁵ «AFO och Handels rekommenderar fackföreningsrörelsens lokala och regionala organisationer att genom särskild överenskommelse anta detta avtal för anställda tjänstemän».

Bantorget Redovisning AB
 Elektrikernas A-kasse
 Europaportalen.se
 Facket Medlemsförmåner i Sverige AB
 Facklig Administration i Samverkan 6 F AB (FASAB)
 Fastighetsanställdas Förbund
 Fastighets arbetslöshetskassa
 GS Facket för skogs-, trä- och grafisk bransch
 GS A-kassa
 Hotell och Restaurangfacket (HRF)
 Hotell och Restauranganställdas A-kassa
 Industrifacket Metall
 Industrifacket Metalls arbetlöshetskassa
 Katalys
 Landsorganisationen i Sverige
 LO Mediehus AB
 Livsmedelsarbetareförbundet
 Livsmedelsarbetarnas Arbetslöshetskassa
 SEKO – Facket för Service och Kommunikation
 A-kassan för Service och Kommunikation
 SEKO – Sjöfolk
 Sjöfolkets Fastighets AB
 Svenska Bygnadsarbetareförbundet
 Svenska Bygnadsarbetareförbundets A-kassa
 Svenska Elektrikerförbundet
 Svenska Musikerförbundet
 Svenska Målareförbundet
 Svenska Pappersindustriarbetareförbundet
 Svenska Pappersindustriarbetareförbundets A-kassa
 Svenska Transportarbetareförbundet
 Svenska Transportarbetareförbundets A-kassa

Som det fremgår av oversikten, består medlemmene i AFO i hovedsak av LO og LO-forbundene. AFO opplyser at blant medlemmene er også de sentrale a-kassene samt noen organisasjoner og aksjeselskaper innen arbeiderbevegelsen, for eksempel Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek og Fackets Medlemsförmåner AB. Det er en ny trend at flere aksjeselskaper knyttet til arbeiderbevegelsen blir medlem i AFO. Bantorget Förvaltning AB er et selskap innen svensk LO med flere tilknyttede aksjeselskaper som dels arbeider sammen med økonomifunksjonen i LO, står for eiendomsdrift, finans, grafisk virksomhet, samt tjenester i tilknytning til lønn, økonomi og telefoni. Katalys er et faglig institutt som lager utredninger i tilknytning til velferdstema, samfunnsøkonomi og fordelingsspørsmål.

Forskjellige folkehøyskoler knyttet til LO har tidligere vært med i AFO, men er ikke lenger medlemmer. To LO-forbund står utenfor AFO. Fagforbundet Kommunal har en egen overenskomst for sine ansatte og er ikke medlem i AFO. Fagforbundet Handelsanställdas Förbund – Handels – står som representant for de ansatte også utenfor AFO.⁶ De administrativt ansatte på Handels' hovedkontor, a-kasse og lokale avdelinger har imidlertid hengeavtaler til AFO-avtalen.

Når det gjelder Handelsanställdas Förbund – som er AFOs faglige motpart – opplyser AFO at fagforbundet har flere ulike «folkebevegelsesavtaler» med andre arbeidsgiverorganisasjoner med tilknytning til arbeiderbevegelsen. Disse omfatter blant annet Socialdemokraterna, Hyresgästföreningen, ABF (Arbetarnas Bildningsförbund), KFO med flere (jf. nedenfor).

2.2 KFO og andre arbeidsgiverorganisasjoner

Oversikter over svenske arbeidsgiverorganisasjoner viser at det finnes flere der organisasjoner med tilknytning til arbeiderbevegelsen kan være medlem. Nedenfor kommenteres noen av dem.⁷

Arbetsgivarföreningen KFO

KFO (tidligere Kooperationens förhandlingsorganisation) er en arbeidsgiverforening for kooperative foretak, ideelle organisasjoner og organisasjoner med tilknytning til forskjellige folkebevegelser. Frittstående skoler og førskoler kan være medlemmer i KFO, det gjelder også politiske partier og en rekke virksomheter innen pleie og omsorg. KFO er stor organisasjon og har om lag 4000 medlemsbedrifter, som omfatter om lag 106 000 ansatte.⁸ KFO er dermed langt større enn AFO og har bredere medlemsgrunnlag.⁹

KFO viser til at helt siden organisasjonen ble grunnlagt i 1943, har hovedavtalen som ble inngått med LO utgjort et viktig fundament for virk-

⁶ <https://handels.se/>

⁷ En mer omfattende opplisting av arbeidsgiverorganisasjoner er laget av det svenske Medlingsinstituttet: <http://www.mi.se/kollektivavtal-lagar/arbetsgivarnas-organisationer/>

⁸ <https://www.kfo.se/>

⁹ KFO har også langt bredere medlemsgrunnlag enn den norske arbeidsgiverforeningen Samfo (tidligere Den Kooperative Tarifförening DKT), der alle medlemmene er samvirkeforetak. <http://www.samfo.no/>

somheten. Denne hovedavtalen omfatter nå nesten alle KFOs motparter. Avtalen innebærer at KFO garanterer de faglige motpartene det som omtales som «konkurrensneutrale avtal» – som innebærer likhet med hensyn til arbeidskraftkostnader og ansettelsesvilkår i sammenliknbare virksomheter – samtidig som de faglige organisasjonenes motytelse er arbeidsfred:

«Hovedavtalet är unikt eftersom KFO inte är en konfliktorganisation. I vanliga fall är strejk och lockout det yttersta sättet att lösa en interessenkonflikt mellan arbetsgivarorganisation och de fackliga motparterna. KFO hanterar istället sådana tvister genom att parterna efter en strandad förhandling tvingas in i två formella, interna ‘medlingar’. Detta system har i alla år skyddat KFOs medlemsföretag från legala konflikter».^{10 11}

Det finnes to folkrörelseavtal mellom KFO og fagforbundet Handels.¹² Til avtalene er det knyttet flere hengeavtaler, som blant annet omfatter virksomheter tilknyttet arbeiderbevegelsen. Noen eksempler nevnes nedenfor:

- ABF – Arbetarnas bildningsförbund (jf nedenfor)
- Folkets Hus og Parker (en landsomfattende organisasjon som ble etablert i 1999 gjennom en sammenslåing av to organisasjoner som var nært knyttet til Socialdemokraterna, Folkets Hus Riksorganisation og Folkparkernas Centralorganisation). Folkets Hus och Parker har nærmere 600 medlemmer
- Socialdemokraterna
- Vänsterpartiet
- SSU (Sveriges Socialdemokratiska Ungdomsförbund)
- Unga Örnar (en ungdomsorganisasjon innen arbeiderbevegelsen i Sverige, dannet av SSU i 1931. SSU er også tilknyttet ABF)

I 2012 etablerte KFO i samarbeid med arbeidsgiverorganisasjonen Arbeids-givaralliancen (jf. nedenfor) virksomheten Athene Arbeids-givarservice. Virksomheten omfatter service i arbeidsgiverspørsmål til de organisasjoner og

¹⁰ <https://www.kfo.se/om-oss/historia/>

¹¹ <http://www.kraftassistans.se/wp-content/uploads/2014/01/Huvudavtal.pdf>

¹² <https://handels.se/globalassets/centralt/lon-och-villkor/avtal-klart---dokumentlista/kfo/avtal-klart-folkrörelseavtal.pdf>

bedrifter som er medlem i de to arbeidsgiverorganisasjonene. Samlet omfatter dette mer enn 7000 virksomheter og om lag 120 000 ansatte. Servicevirksomheten omfatter forhandlinger og rådgivning i arbeidsgiverspørsmål i vid forstand, også når det gjelder administrasjon og tekniske plattformer.¹³

Socialdemokraternas Förhandlingsorganisation SAP-F ble nedlagt i 2008. De tidligere medlemmene, om lag 100 organisasjoner, representerte om lag 450 ansatte. Disse er nå omfattet av avtale med arbeidsgiverforeningen KFO. En oversikt fra Eurofound viser til at årsakene til at SAP-F ble avvirket, dreide seg om pensjonsordninger og et ønske om å bli del av en større organisasjon med spisskompetanse på arbeidsrett og lønsspørsmål.¹⁴

Arbetsgivaralliancen

Arbetsgivaralliancen er en frittstående arbeidsgiverorganisasjon for om lag 3100 ideelle og idébaserte organisasjoner, med ca. 30 000 ansatte.¹⁵ Arbetsgivaralliancen har avtaler med blant andre Unionen (fagforbund i privat sektor) og Akademikerförbunden (består av 13 Saco-forbund som organiserer ansatte innen handels- og tjenestområdet).

Idea – Arbetsgivarförbundet för ideella organisationer

Også Idea er en frittstående arbeidsgiverorganisasjon som omfatter ideelle virksomheter. Idea har om lag 1300 medlemmer med totalt ca. 13 000 ansatte.¹⁶ Blant overenskomstene som er inngått med fagforbund er Tjänstemannaavtalet (Unionen, Akademikerförbunden), Arbetaravtal (Kommunal) og Fastighetsarbete (Fastighetsanställdas förbund).

ABF og Studieförbunden

Arbetarrörelsens Bildningsförbund, eller Arbetarnas Bildningsförbund ABF, er den svenske arbeiderbevegelsens kultur- og opplysningsorganisasjon. ABF organiserer foruten arbeiderbevegelsens organisasjoner også organisasjoner for funksjonshemmede og etniske organisasjoner, mv. ABF

¹³ <https://www.kfo.se/globalassets/athene/athene-arbetsgivar-service-ab-2015.pdf>

¹⁴ Eurofound: Sweden – Developments in social partner organisations: employer organisations:

<https://www.eurofound.europa.eu/print/observatories/eurwork/comparative-information/national-contributions/sweden/sweden-developments-in-social-partner-organisations-employer-organisations>

¹⁵ <https://vision.se/Din-trygghet/Avtal/Arbetsgivaralliansen/Ideella-organisationer/>

¹⁶ <https://www.ideella.se/>

finnes i alle svenske kommuner og tilbyr studiesirkler, kurs, forelesninger og kulturarrangementer. Blant medlemsorganisasjonene er flere sosialdemokratiske organisasjoner.¹⁷ Fagforbundet Handels har to avtaler med ABF, en lederavtale og en medarbeideravtale. ABF er medlemsorganisasjon i Studieförbunden, som er de ti svenske studieforbundene bransje- og interesseorganisasjon, og som også kan inngå overenskomster på vegne av medlemmene.¹⁸

¹⁷ <http://www.abf.se/>

¹⁸ <http://studieforbunden.se/>

3 Danmark

Det finnes ikke en sentral arbeidsgiverorganisasjon innen dansk arbeiderbevegelse som tilsvarer denne typen organisasjoner i Sverige (eller i Norge). Arbeidsgiverforeninger i arbeiderbevegelsen er heller ikke omtalt i nyere oversikter over danske arbeidsgiverorganisasjoner.¹⁹ ²⁰ Slik sett er situasjonen i Danmark kjennetegnet av langt større grad av fragmentering på dette området. Vi omtaler likevel arbeidsgiver- og interesseorganisasjonen Kooperationen nedenfor, som den eneste danske organisasjonen som har noen likhetstrekk med AFO og KFO i Sverige (og AAF i Norge), selv om Kooperationen ikke ser ut til å ha en selvstendig rolle som motpart i lønnsforhandlinger.²¹

3.1 Fragmentert organiserings situasjon i fagbevegelsen

Web-søk og foreliggende dokumentasjon gir få opplysninger når det gjelder dansk arbeiderbevegelses rolle som arbeidsgiver. Et oppslag fra 2007 i nettstedet Berlingske.dk viste imidlertid til at en lang rekke a-kasser og fagforbund ikke har overenskomster for sine egne ansatte. Selv om dansk HK organiserer mange av fagbevegelsens ansatte, finnes det en rekke tilfeller der disse medlemmene ikke har tariffavtale.²²

Jyllandspostens nettavis Finans.dk hadde i januar 2017 flere oppslag om denne tematikken, der status ser ut til å være den samme ti år senere. Her pekes det på at en lang rekke danske fagforbund har ansatte som ikke er dekket av overenskomster.²³ Artikkelen viser også til at hovedorganisasjone-

¹⁹ <https://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/comparative-information/national-contributions/denmark/denmark-developments-in-social-partner-organisations-employer-organisations>

²⁰ <http://www.indexa.dk/arbejdsgiverforeninger/>

²¹ E-post fra Carsten Strøby Jensen 6.11.2017.

²² <https://www.b.dk/danmark/fagforbund-har-ikke-selv-overenskomster>

²³ <http://finans.dk/finans/erhverv/ECE9316426/ansatte-i-fagbevaegelsen-arbejder-uden-overenskomst/?ctxref=ext>

ne LO, FTF (tidligere Funktionærenes og Tjenestemændenes Fellestråd) og AC (Akademikerne) har ansatte som ikke er dekket av overenskomster som er underskrevet av de ansattes respektive fagforbund. Oppslagene viser videre til at det i stedet er vanlig med individuelle avtaler og direkteavtaler, eller «husavtaler», som de ansatte har fremforhandlet og undertegnet, og at det samme gjelder 3F (Fagligt Fælles Forbund), DJØF (tidligere Danmarks Jurist og Økonomiforbund), Finansforbundet og en rekke andre fagforbund.²⁴ Et annet oppslag i samme nettavis rapporterer samtidig om tilfeller av uenighet mellom fagforbund, i forbindelse med at 3F-avdelinger ikke ønsker å forhandle om overenskomster med avdelingenes ansatte som er medlem av forbundet Handel og Kontor.^{25 26}

I denne sammenheng er det i den offentlige debatten blitt fremholdt at mens dansk LO og fagforbundene krever kollektive overenskomster når det gjelder arbeidsgivere i privat og offentlig sektor, omfatter denne solidaritetsstrategien ikke arbeidstakere i egne organisasjoner.

Det er pekt på at en av grunnene til at det i Danmark ikke har vært snakk om en felles arbeidsgiverorganisasjon, er at dansk fagbevegelse – i motsetning til svenske industriforbund eller fellesorganisering som i det norske Utdanningsforbundet – holder fast ved en «fag-organisering» som er så uttalt at den enkelte fagforening eller det enkelte forbund ikke ønsker representanter for andre forbund inn på eget område. Hvis det skulle oppstå konflikter, ønsker man ikke at egne ansattes interesser skal ivaretas av for eksempel HK eller Dansk Magisterforening, selv om ansatte er organisert i disse fagforeningene. Situasjonen er at det er hver enkelt fagforening eller fagforbund, samt hovedorganisasjonene, som selv beslutter om de vil gi sine ansatte kollektive overenskomstvilkår – noe de fleste har valgt ikke å gjøre. Inntil for få år siden var det svært få fagforeninger som hadde etablert kollektive overenskomster for egne ansatte. Etter flere diskusjoner i den offentlige debatten finnes det nå noen steder begynnende organisering i enkelte organisasjoner, men felles arbeidsgiverorganisering er ikke forsøkt satt på dagsorden internt i dansk fagbevegelse. Organisasjonssituasjonen kan slik sett beskrives som fragmentert. En sammenfattende vurdering er at det for tiden heller ikke er sannsynlig at det vil bli fremmet forslag om en felles forhandlingsorganisasjon for fagbevegelsen i Danmark.²⁷

²⁴<http://finans.dk/protected/finans/erhverv/ECE9316430/fagforeningsboss-vi-risikerer-at-blive-beskyldt-for-dobbeltmoral/>

²⁵ <http://finans.dk/protected/finans/erhverv/ECE9316450/lokale-3f-afdelinger-vil-ikke-lukke-hk-indenfor/>

²⁶ <http://nyheder.tv2.dk/business/2017-01-27-fagbevaegelsen-far-kritik-for-ansatte-uden-overenskomst>

²⁷ Avsnittet bygger på e-post fra Henning Jørgensen 16.11.2017.

3.2 Arbeidsgiver- og interesseorganisasjonen Kooperationen

Kooperationen er en arbeidsgiver- og interesseorganisasjon som beskjeftiger seg med arbeidsmiljøspørsmål, personalpolitikk og samarbeidsforhold. Flere av arbeiderbevegelsens organisasjoner – men kun ett fagforbund – er medlem. Organisasjonen spiller også en rolle når det gjelder håndtering av ulike former for konflikter i medlemsvirksomhetene, men har etter det vi har kunnet bringe på det rene, ikke en selvstendig rolle som motpart i lønnsforhandlinger, slik tilfellet er med AFO i Sverige (og AAF i Norge).²⁸ Kooperationen har ikke noen direkte rolle når det gjelder valg av organisering eller kollektive avtaler på arbeidstakersiden. Det er de ansatte i de forskjellige medlemsvirksomhetene, for eksempel forsikringsselskapet ALKA som driver forretningsmessig, som forhandler internt med egen bedrift.²⁹

Medlemsorganisasjoner

Kooperationen ble etablert i 1922. Organisasjonen har 98 medlemsorganisasjoner. Samlet omfatter disse i overkant av 14 000 ansatte. Medlemmene er i hovedsak forskjellige typer kooperative virksomheter og det som i Danmark omtales som «socialøkonomiske virksomheter». Dette er virksomheter og bedrifter som bygger på kooperative prinsipper og verdier, som demokratisk deltakelse og samfunnsmessig bærekraft, i tillegg til at de driver forretningsmessig. Blant medlemsorganisasjonene i Kooperationen finnes virksomheter innen bank og forsikring, håndverks- og byggefirmaer, samt konferansesentre og museer. Medlemsgrunnlaget er forholdsvis variert og omfatter også flere virksomheter innen, eller med tilknytning til, arbeiderbevegelsen. Noen av disse nevnes nedenfor:

AOF Danmark
Arbejdermuseet
Arbejdernes Landsbank
Dansk Folkeferie Fonden
Dansk Metal
Den Socialdemokratiske Sekretærordning
FolkeFerie
Fonden LO-skolen
Fonden Socialøkonomi
Kantinen 3F

²⁸ <https://kooperationen.dk/om-os/organisation/>

²⁹ E-post fra Henning Jørgensen 16.11.2017.

Kantinen FOA
Kooperationens Hus Aps
Kooperativt Byggeselskap af 1960
LO Hovedstaden
LO Plus A/S
LO-Skolen Holding
Metalskolen Jørlunde
Murersvendenes Aktieselskap
Murersvendenes Finans A/S
Socialdemokraterne

Av denne oppstillingen fremgår det at LO i København er medlem av Kooperationen, det samme gjelder LO Plus A/S og LO-Skolen Holding. Også Dansk Metal og Metalskolen Jørlunde er medlemsorganisasjoner i Kooperationen. Andre LO-forbunds virksomheter ser ikke ut til å være medlemmer i Kooperationen. Blant medlemmene finnes serviceavdelingen Kantinen FOA (forbundet omfatter ansatte innen velferdstjenester i kommuner og regioner, samt privatansatte) og Kantinen 3F (Fagligt Fælles Forbund).

Avtaleforhold

Kooperationen og dansk LO har en hovedavtale som ble inngått i 1984. Hovedavtalen har et tvisteløsningssystem der partene forplikter seg til å løse konflikter gjennom dialog, mekling og forhandlinger. Kooperationen viser til at de aller fleste konflikter løses i henhold til hovedavtalens bestemmelser. Partene har i henhold til denne hovedavtalen inngått en samarbeidsavtale som omhandler samarbeid mellom ledelse og ansatte i de kooperative virksomhetene. Partene har også inngått en organisasjonsavtale som åpner opp for at arbeidsgiveren, ansattes representanter samt de lokale organisasjoner som har forhandlingsrett, kan inngå lokale avtaler. Lokale avtaler skal sendes Samarbeidsrådet (Kooperationen-LO) for godkjenning.

Typer medlemskap

Kooperationen har tre typer medlemskap, med forskjellig medlemskontingent. Grunnmedlemskap gjelder bare for nye medlemmer. Blant medlemsfordelene nevnes generell interesseivaretagelse og støtte, utdanningsaktiviteter, tilgang til informasjon og deltakelse i råd og bransjenettverk, med mer. Arbeidsgivermedlemskap innebærer medlemskap i Kooperationens arbeidsgiverorganisasjon. Dette innebærer blant annet tilgang til HR-rådgivning og juridisk rådgivning. Arbeidsgivermedlemskap gir også adgang til hovedavtalen med dansk LO, med tilhørende konfliktløsningssystem. Denne typen medlemskap gir tilgang til flere former for rådgivning, også når det gjelder

oppstart av virksomhet og formulering av vedtekter, avtaler og kontrakter. Hovedorganisasjonsmedlemskap innebærer i tillegg til de to andre formene for medlemskap tilgang til hovedavtalen og samarbeidsavtalen, samt representasjon på hovedorganisasjonsnivå når det gjelder faglige saker.

4 Oppsummering

Den korte gjennomgangen i dette notatet har vist at det er store forskjeller mellom Sverige og Danmark når det gjelder hvordan interesserepresentasjon for egne ansatte i fagbevegelsen og arbeiderbevegelsen er organisert.

Den viktigste forskjellen er at mens det i Sverige finnes en sentral forhandlingsorganisasjon (AFO) som er motpart for fagforbundet Handels, der de ansatte i fagbevegelsen er organisert, finnes det ikke en tilsvarende arbeidsgiverorganisasjon når det gjelder ansatte i dansk fagbevegelse.

I Sverige er AFOs medlemsgrunnlag nå mer konsentrert om LO-forbundene og LO-organisasjonen enn tidligere. Arbeidsgiverorganisasjonen KFO har vokst når det gjelder bredde og antall medlemmer, og omfatter nå også flere virksomheter med tilknytning til arbeiderbevegelsen i Sverige. KFO samarbeider også med andre arbeidsgiverorganisasjoner med tilknytning til arbeiderbevegelsen.

I Sverige er fagforbundet Handels, som representant for arbeidstakersiden, ikke medlemsorganisasjon i AFO (i Norge er HK medlemsorganisasjon i AAF). Fagforbundet Kommunal har en egen ordning og er heller ikke medlemsorganisasjon i AFO (rammene for prosjektarbeidet har ikke gjort det mulig å gå nærmere inn på hvordan Kommunal har organisert rollen som arbeidsgiver for egne ansatte).

Når det gjelder Danmark har arbeidsgiver- og interesseorganisasjonen Kooperationen enkelte fellestrekk med KFO i Sverige (og AAF i Norge), men er ikke forhandlingsmotpart slik tilfellet er når det gjelder AFO og KFO i Sverige (og AAF og Samfo i Norge).

Når det gjelder interesserepresentasjon som omfatter ansatte i dansk fagbevegelse, er situasjonen kjennetegnet av fragmentering og fravær av sentral arbeidsgiverorganisering.

Arbeiderbevegelsens arbeidsgiverorganisering i Sverige og Danmark

Fagforbundenes viktigste rolle er å representere medlemmenes interesser vis-à-vis arbeidsgiver. Fagforbundene og hovedsammenslutningene har imidlertid mange egne ansatte, og dermed selv en rolle som arbeidsgiver. Dette gjelder også en rekke organisasjoner og virksomheter med tilknytning til arbeiderbevegelsen. Dette notatet oppsummerer en deskstudie av hvordan arbeidsgiverrollen i arbeiderbevegelsen er organisert i Sverige og Danmark. Studien er finansiert av Arbeiderbevegelsens Arbeidsgiverforening AAF.

Borggata 2B
Postboks 2947 Tøyen
N-0608 Oslo
www.fafo.no

Fafo-notat 2017:15
ISSN 0804-5135
Bestillingsnr. 10265